

Συμβούλιο
της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Βρυξέλλες, 25 Οκτωβρίου 2023
(OR. en)

14689/23

Διοργανικός φάκελος:
2022/0160(COD)

ENER 576
ENV 1186
CLIMA 510

ΔΙΑΒΙΒΑΣΤΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Αποστολέας:	Για τη Γενική Γραμματέα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η κα Martine DEPREZ, Διευθύντρια
Ημερομηνία Παραλαβής:	24 Οκτωβρίου 2023
Αποδέκτης:	κα Thérèse BLANCHET, Γενική Γραμματέας του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης
Αριθ. εγγρ. Επιτρ.:	COM(2023) 651 final
Θέμα:	ΕΚΘΕΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ ΚΑΙ ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ Έκθεση 2023 σχετικά με τις επιδοτήσεις στον τομέα της ενέργειας στην ΕΕ

Διαβιβάζεται συνημμένως στις αντιπροσωπίες το έγγραφο - COM(2023) 651 final.

συνημμ.: COM(2023) 651 final

Βρυξέλλες, 24.10.2023
COM(2023) 651 final

**ΕΚΘΕΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ ΚΑΙ ΤΟ
ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ**

Έκθεση 2023 σχετικά με τις επιδοτήσεις στον τομέα της ενέργειας στην ΕΕ

Έκθεση της Επιτροπής σχετικά με τις επιδοτήσεις στον τομέα της ενέργειας στην ΕΕ

Εισαγωγή και βασικά πορίσματα

Η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι σταθερά προσηλωμένη στη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου κατά τουλάχιστον 55 % (σε σύγκριση με το 1990) έως το 2030 και στην επίτευξη κλιματική ουδετερότητας έως το 2050. Οι επιδοτήσεις και άλλα οικονομικά και νομικά κίνητρα θα διαδραματίσουν ουσιαστικό ρόλο: i) στην επιτάχυνση της ανάπτυξης λύσεων καθαρής ενέργειας και ενεργειακής απόδοσης· και ii) στη μείωση της χρήσης ορυκτών καυσίμων. Οι επιδοτήσεις μπορούν να έχουν οικονομικούς, περιβαλλοντικούς ή κοινωνικούς σκοπούς. Εάν δεν έχουν σχεδιαστεί σωστά, οι επιδοτήσεις μπορούν να στρεβλώσουν τον ανταγωνισμό, να λειτουργήσουν κατά της ενεργειακής μετάβασης και να μειώσουν το μήνυμα για την τιμή των ανθρακούχων εκπομπών. Η ΕΕ συμμετέχει ενεργά στη σταδιακή κατάργηση των επιδοτήσεων για τα ορυκτά καύσιμα στο πλαίσιο των διεθνών δεσμεύσεων της ΕΕ στο πλαίσιο της G20 και του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου¹. Η παρούσα έκθεση είναι η τέταρτη ετήσια έκθεση για την παρακολούθηση των επιδοτήσεων στον τομέα της ενέργειας και της προόδου προς τη σταδιακή κατάργηση των επιδοτήσεων ορυκτών καυσίμων, όπως προβλέπεται στον κανονισμό για τη διακυβέρνηση της Ενεργειακής Ένωσης και της Δράσης για το Κλίμα².

Η ενεργειακή κρίση που ξεκίνησε το 2021 και επιδεινώθηκε από τη ρωσική επίθεση στην Ουκρανία το 2022 είχε σημαντικές συνέπειες για τις επιδοτήσεις που σχετίζονται με την ενέργεια. Οι συνέπειες αυτές είναι εμφανείς στα εξής: i) στο ύψος των επιδοτήσεων αυτών· ii) στην κατανομή των εν λόγω επιδοτήσεων μεταξύ τεχνολογιών και δικαιούχων· και iii) στα μέσα που χρησιμοποιούνται για την παροχή των εν λόγω επιδοτήσεων. Η χρήση του ενεργειακού εφοδιασμού από τη Ρωσία ως όπλου και οι σταδιακές περικοπές του εφοδιασμού με ρωσικό αέριο απαίτησαν ισχυρή απόκριση πολιτικής της ΕΕ, συμπεριλαμβανομένων βραχυπρόθεσμων μέτρων για τη διασφάλιση της οικονομικής προσιτότητας της ενέργειας για τους ευάλωτους καταναλωτές και τις ευάλωτες βιομηχανίες σε ολόκληρη την Ευρώπη.

Τα αποτελέσματα της εν λόγω μελέτης επιβεβαιώνουν ότι οι επιδοτήσεις στον τομέα της ενέργειας ακολούθησαν σταδιακά αυξητική τάση έως το 2021 και αυξήθηκαν σε πολύ μεγάλο βαθμό το 2022. Οι συνολικές επιδοτήσεις στον τομέα της ενέργειας στην ΕΕ αυξήθηκαν από 177 δισ. EUR το 2015 σε 216 δισ. EUR το 2021, ανερχόμενες κατ' εκτίμηση στα 390 δισ. EUR το 2022.

Η τάση μείωσης των επιδοτήσεων ορυκτών καυσίμων συνεχίστηκε έως το 2021, έτος κατά το οποίο ανέρχονταν σε 56 δισ. EUR, και στη συνέχεια εκτιμάται ότι σημείωσαν ταχεία αύξηση σε 123 δισ. EUR το 2022 για την αντιμετώπιση της κρίσης. Οι επιδοτήσεις της ανανεώσιμης ενέργειας μειώθηκαν το 2021 σε 86 δισ. EUR, για πρώτη φορά από το 2015, και σημείωσαν ελαφρά μόνο αύξηση στα 87 δισ. EUR το 2022. Αυτό οφειλόταν στις υψηλές τιμές στη χονδρική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας, οι οποίες μείωσαν τα ποσά επιδότησης που καταβλήθηκαν στο πλαίσιο των μέσων δυναμικής στήριξης. Από την άλλη πλευρά, η

¹ Μετά τη σύνοδο κορυφής του 2009, οι ηγέτες της G20 ζήτησαν τη σταδιακή κατάργηση και τον εξορθολογισμό των επιδοτήσεων ορυκτών καυσίμων, παρέχοντας παράλληλα στοχευμένη στήριξη στους φτωχότερους. Η ΕΕ είναι ένας από τους συνυποστηρικτές της [υπουργικής δήλωσης σχετικά με τις επιδοτήσεις ορυκτών καυσίμων](#) που εγκρίθηκε στις 14 Δεκεμβρίου 2021 στο πλαίσιο του ΠΟΕ.

² Άρθρο 35 στοιχείο ιδ) του κανονισμού για τη διακυβέρνηση της Ενεργειακής Ένωσης [κανονισμός (ΕΕ) 2018/1999] (στο εξής: κανονισμός για τη διακυβέρνηση).

στήριξη των μέτρων ενεργειακής απόδοσης αυξήθηκε από 22 δισ. EUR το 2021 σε 32 δισ. EUR έως το 2022. Η στήριξη σε όλες τις άλλες μορφές ενέργειας, συμπεριλαμβανομένης της ηλεκτρικής ενέργειας ως φορέα και της πυρηνικής ενέργειας, ανήλθε σε 180 δισ. EUR το 2022.

Το 2021-2022, οι επιδοτήσεις στον τομέα της ενέργειας που συνδέονταν με νέα εθνικά μέτρα για την προστασία των καταναλωτών της ΕΕ από τις υψηλές τιμές εκτιμάται ότι ανήλθαν σε 195 δισ. EUR. Σε ολόκληρη την ΕΕ, θεσπίστηκαν τουλάχιστον 230 προσωρινά εθνικά μέτρα για την αντιμετώπιση της κρίσης των τιμών της ενέργειας. Κύριοι άμεσοι δικαιούχοι των εν λόγω μέτρων στήριξης ήταν τα νοικοκυριά (58 δισ. EUR), ακολουθούμενα από τους επιχειρηματικούς και τους βιομηχανικούς καταναλωτές (45 δισ. EUR) και τις οδικές μεταφορές (23 δισ. EUR). Η διατομεακή στήριξη ανήλθε σε 69 δισ. EUR.

Το 2022 ήταν το πρώτο έτος κατά το οποίο, στο πλαίσιο των ενοποιημένων εθνικών εκθέσεων προόδου για την ενέργεια και το κλίμα, τα κράτη μέλη όφειλαν να υποβάλουν έκθεση σχετικά με την πρόοδο που είχαν σημειώσει όσον αφορά τη σταδιακή κατάργηση των επιδοτήσεων στον τομέα της ενέργειας, ιδίως για τα ορυκτά καύσιμα. Επιπλέον, η παρούσα έκθεση περιλαμβάνει ένα νέο τμήμα για την αξιολόγηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων των επιδοτήσεων ορυκτών καυσίμων.

Η παρούσα έκθεση βασίζεται σε στοιχεία εξωτερικής μελέτης³ που εκπονήθηκε για λογαριασμό της Επιτροπής με τη χρήση διεθνώς αποδεκτής μεθοδολογίας. Ορισμένα δεδομένα του 2022 δεν ήταν πλήρως διαθέσιμα ή δεν είχαν επικυρωθεί κατά τον χρόνο ολοκλήρωσης της μελέτης (Αύγουστος 2023) και, ως εκ τούτου, τα αριθμητικά στοιχεία του 2022 ενδέχεται να βασίζονται σε τεχνικές μετριασμού των κενών στα δεδομένα⁴. Όπως και σε προηγούμενες εκδόσεις, δόθηκε στα κράτη μέλη η ευκαιρία να υποβάλουν παρατηρήσεις σχετικά με τα δεδομένα που χρησιμοποιήθηκαν για τη μελέτη.

³ Για τις προηγούμενες εκδόσεις: <https://op.europa.eu/el/publication-detail/-/publication/34a55767-55a1-11ed-92ed-01aa75ed71a1>

⁴ Για τις ελλείπουσες τιμές του 2022, ως βάση για μια εκτίμηση χρησιμοποιήθηκαν στοιχεία του 2021. Στις περιπτώσεις αυτές, τα δεδομένα του 2022 αναφέρονται στην παρούσα έκθεση και στα γραφήματα ως «εκτιμώμενα», ενώ τα μη επιβεβαιωμένα δεδομένα αναφέρονται στα γραφήματα με γραμμοσκίαση.

1. Τάσεις επιδοτήσεων στον τομέα της ενέργειας στην ΕΕ

Οι επιδοτήσεις στην παρούσα έκθεση ορίζονται σύμφωνα με τη μεθοδολογία του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (ΠΟΕ)⁵, η οποία χρησιμοποιήθηκε στην υποστηρικτική μελέτη της Επιτροπής⁶, καθώς και στις προηγούμενες εκδόσεις της παρούσας έκθεσης. Η μεθοδολογία αυτή ορίζει τις επιδοτήσεις ως κυβερνητικά μέτρα που εμπίπτουν σε μία από τις ακόλουθες τέσσερις κατηγορίες: i) άμεσες μεταφορές κεφαλαίων· ii) κρατικά (φορολογικά) έσοδα που διαφορετικά θα ήταν διαφυγόντα (μη εισπραχθέντα)· iii) κυβερνήσεις που παρέχουν αγαθά και υπηρεσίες ή αγοράζουν αγαθά· και iv) στήριξη των τιμών και του εισοδήματος.

Η έκθεση εξετάζει επίσης διάφορα χαρακτηριστικά των επιδοτήσεων: i) τον στόχο που επιδιώκουν να προωθήσουν (παραγωγή, κατανάλωση/ζήτηση, υποδομές ή ενεργειακή απόδοση)· ii) τον τύπο καυσίμου που προωθούν (ορυκτά καύσιμα, ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, πυρηνική ενέργεια)· iii) τους οικονομικούς τομείς που λαμβάνουν την επιδότηση (ενεργειακός τομέας, μεταφορές, βιομηχανία, γεωργία⁷, οικιστικά κτίρια, υπηρεσίες, κ.λπ.)· ή iv) αν είναι επιζήμια ή επωφελή για το περιβάλλον.

1.1 Συνολικές επιδοτήσεις στον τομέα της ενέργειας στην ΕΕ

Το συνολικό ύψος των επιδοτήσεων στον τομέα της ενέργειας στην ΕΕ-27 (γράφημα 1) εκτιμάται σε 390 δισ. EUR το 2022 (+ 80 % σε σύγκριση με τα 216 δισ. EUR⁸ το 2021).

Η οικονομική ανάκαμψη το 2021 άσκησε ανοδικές πιέσεις στις τιμές της ενέργειας και, κατά συνέπεια, στις επιδοτήσεις. Οι επιδοτήσεις στον τομέα της ενέργειας αυξήθηκαν ήδη από 200 δισ. EUR το 2020 σε 216 δισ. EUR το 2021. Τα εκτιμώμενα στοιχεία για το 2022 δείχνουν ότι, λόγω του αντικτύπου των μέτρων που έλαβαν τα κράτη μέλη, οι επιδοτήσεις αυξήθηκαν σε μεγάλο βαθμό και ανήλθαν σε 390 δισ. EUR το 2022. Ως απάντηση στην κρίση των τιμών της ενέργειας, δημιουργήθηκαν ή επεκτάθηκαν τουλάχιστον 230 προσωρινά μέτρα επιδότησης στα κράτη μέλη σε ολόκληρη την ΕΕ για την άμβλυνση των επιπτώσεων των υψηλών και ασταθών τιμών.

Γράφημα 1: Συνολικές επιδοτήσεις στον τομέα της ενέργειας στην ΕΕ-27 (2015-2022 δισ. EUR το 2022)^{9,10}*

⁵ Η ανάλυση βασίζεται στο μεθοδολογικό πλαίσιο που χρησιμοποιήθηκε σε προηγούμενες μελέτες της Επιτροπής, με βάση το πλαίσιο της [συμφωνίας για τις επιδοτήσεις και τα αντισταθμιστικά μέτρα](#) που ανέπτυξε ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου (ΠΟΕ).

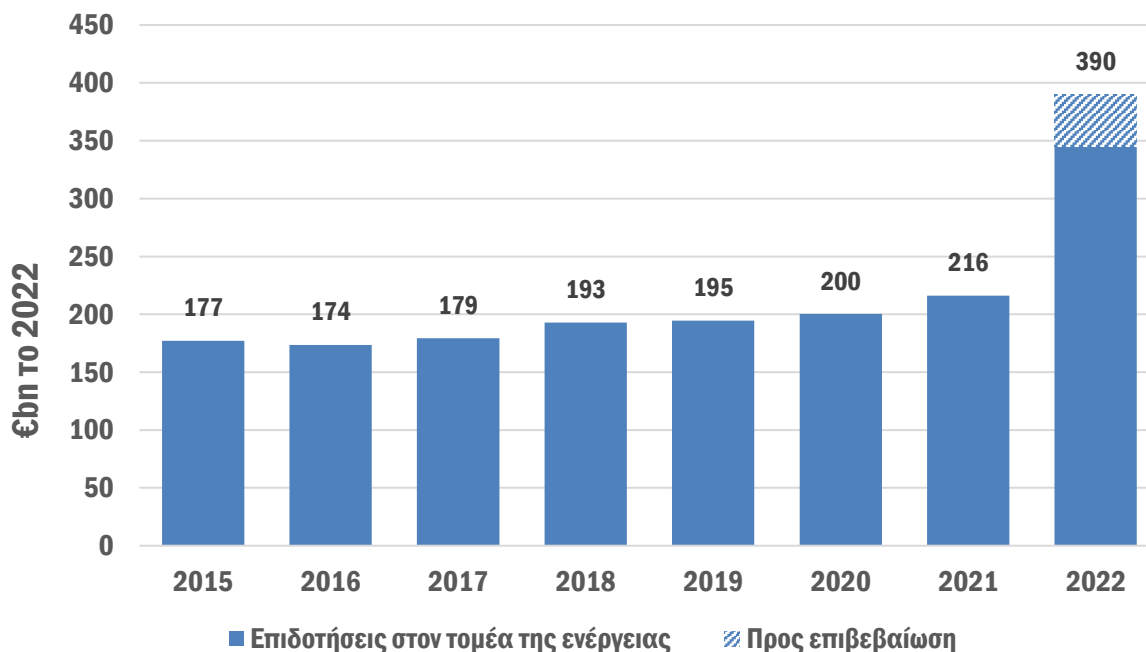
⁶ Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τη μεθοδολογία για τις επιδοτήσεις στον τομέα της ενέργειας, βλ. παράρτημα 1 της μελέτης του 2023 της Επιτροπής.

⁷ Περιλαμβάνονται επίσης οι επιδοτήσεις στον τομέα της αλιείας.

⁸ Λόγω διορθώσεων δεδομένων στην απογραφή των επιδοτήσεων για τα προηγούμενα έτη και της μεταβολής της νομισματικής βάσης («εκφραζόμενη σε αξία EUR του 2022» στην τρέχουσα έκθεση), τα συνολικά ποσά στα γραφήματα της παρούσας έκθεσης μπορεί να διαφέρουν από την τελευταία έκθεση για τις επιδοτήσεις στον τομέα της ενέργειας που δημοσιεύθηκε το 2022 ή νορίτερα.

⁹ Στην παρούσα έκθεση, όλα τα αριθμητικά στοιχεία εκφράζονται σε 2022 δισ. EUR. Τα συνολικά στοιχεία για το 2022 περιλαμβάνουν ~44 δισ. EUR που τελούν ακόμα υπό επικύρωση.

¹⁰ Τα στοιχεία της κατηγορίας «Προς επιβεβαίωση» ανήλθαν στο 12 % του συνολικού ποσού που περιλαμβάνεται στην απογραφή επιδοτήσεων για το έτος 2022.

Πηγή: Enerdata, Trinomics, 2023. Σημείωση: Οι εκτιμήσεις για το 2022 παρουσιάζονται με γραμμοσκίαση

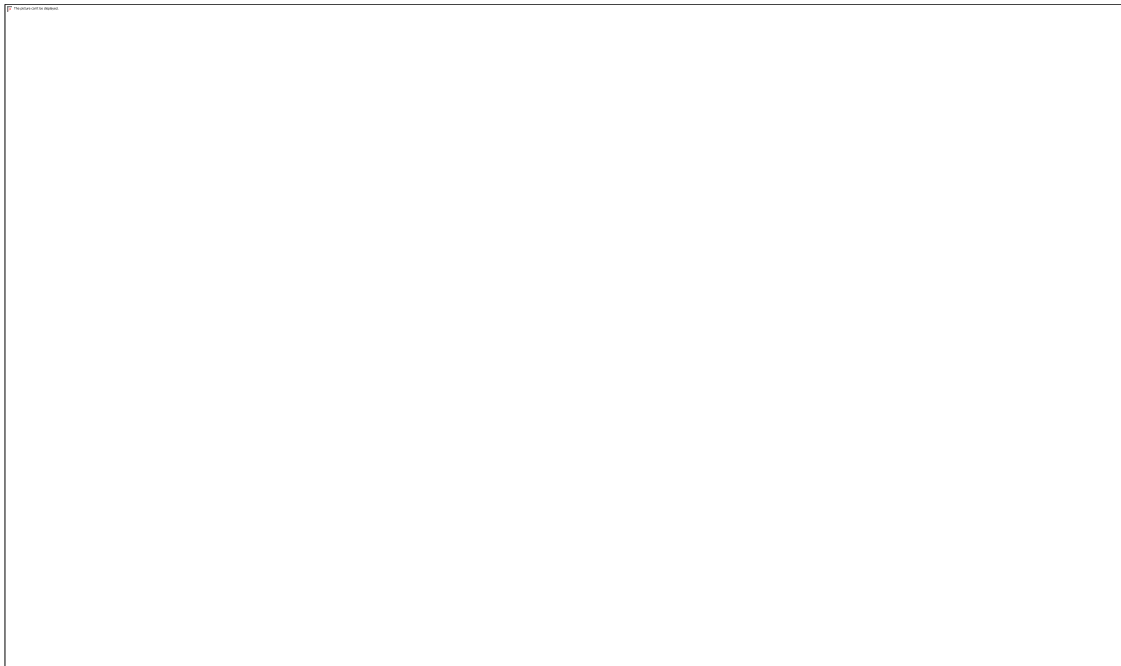
Η στήριξη των επιδοτήσεων εξελίχθηκε διαφορετικά μεταξύ των διαφόρων τεχνολογιών το 2022. Οι επιδοτήσεις ηλεκτρικής ενέργειας¹¹ τριπλασιάστηκαν, ενώ οι συνολικές επιδοτήσεις ορυκτών καυσίμων διπλασιάστηκαν το 2022 σε σύγκριση με το 2021. Οι επιδοτήσεις για τη στήριξη όλων των μορφών ενέργειας¹² (π.χ. μέσω στήριξης του εισοδήματος¹³) ήταν κατά 2,4 φορές υψηλότερες το 2022 σε σύγκριση με το 2021. Ενώ η στήριξη της ανανεώσιμης ενέργειας παρέμεινε το 2022 κατά κανόνα η ίδια με την περίοδο 2020-2021, η στήριξη των μέτρων ενεργειακής απόδοσης αυξήθηκε κατά 40 % κατά την εν λόγω περίοδο, κυρίως λόγω της στήριξης για έργα ενεργειακής ανακαίνισης που παρασχέθηκε στο πλαίσιο του μηχανισμού ανάκαμψης και ανθεκτικότητας (ΜΑΑ).

Γράφημα 2: Επιδοτήσεις ανά κύρια πηγή ενέργειας/φορέα ενέργειας στην ΕΕ-27 (δισ. EUR το 2022)

¹¹ Σε ορισμένες περιπτώσεις, δεν είναι δυνατόν να διαχωριστούν οι επιδοτήσεις που χορηγούνται για την κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας από την πηγή παραγωγής (ορυκτά καύσιμα, πυρηνική ενέργεια ή ανανεώσιμη ενέργεια) και, ως εκ τούτου, το παρόν γράφημα παρουσιάζει τις επιδοτήσεις ηλεκτρικής ενέργειας (φορέα ενέργειας) μαζί με τις επιδοτήσεις που χορηγούνται στις πηγές ενέργειας.

¹² Ο όρος «Όλες οι μορφές ενέργειας» χρησιμοποιείται εδώ για την ταξινόμηση των μέτρων επιδότησης που εφαρμόζονται στην ενέργεια που παράγεται από μείγμα τόσο πηγών ορυκτών καυσίμων όσο και πηγών χαμηλών ανθρακούχων εκπομπών ή άγνωστης πηγής.

¹³ Στην εν λόγω στήριξη περιλαμβάνονται επίσης διάφοροι τύποι οικονομικών μηχανισμών πέραν της στήριξης του εισοδήματος για περισσότερους από έναν τύπους ενέργειας, όπως πληρωμές δυναμικότητας, υποχρεώσεις ανάμειξης βιοκαυσίμων, ποσοστώσεις ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές με διαπραγματεύσιμα πιστοποιητικά, διαφοροποιημένα τέλη σύνδεσης στο δίκτυο, υποχρεώσεις ενεργειακής απόδοσης, συστήματα διακοπτόμενου φορτίου, σύμβαση επί διαφοράς, πριμοδοτήσεις τροφοδότησης, τιμολόγια τροφοδότησης, εγγυήσεις τιμών καταναλωτή (υποστήριξη κόστους), εγγυήσεις τιμών καταναλωτή (ρύθμιση τιμών) και εγγυήσεις τιμών παραγωγού (ρύθμιση τιμών).

Πηγή: Enerdata, Trinomics, 2023. Σημείωση: Οι εκτιμήσεις για το 2022 παρουσιάζονται με γραμμοσκίαση

Οι επιδοτήσεις στον τομέα της ενέργειας το 2022 κατανεμήθηκαν (γράφημα 3) κυρίως μέσω μέτρων στήριξης του εισοδήματος/των τιμών (38 %), μέτρων μείωσης των φόρων (35 %) και άμεσων μεταφορών (25 %). Το 2022 τα ορυκτά καύσιμα αντιπροσώπευαν το μεγαλύτερο μερίδιο των συνολικών επιδοτήσεων (31 %), ενώ οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας έλαβαν μόνο το 22 % των επιδοτήσεων στον τομέα της ενέργειας το 2022, από 40 % το 2021.

Γράφημα 3: Κατανομή επιδοτήσεων ανά μέσο (2022, %)

Κατηγορία επιδοτήσεων	Όλες οι μορφές ενέργειας	Ηλεκτρική ενέργεια	Ορυκτά καύσιμα	Πυρηνική	ΑΠΕ	Σύνολο
Άμεσες μεταφορές	16%	1%	6%	0%	2%	25%
Φορολογικά μέτρα	9%	7%	15%	0%	4%	35%
Στήριξη εισοδήματος ή τιμών	2%	9%	11%	0%	16%	38%
Προϋπολογισμοί Ε&Α	1%	0%	0%	0%	0%	2%
Σύνολο	29%	16%	31%	1%	22%	100%

Πηγή: Enerdata, Trinomics, 2023

1.2 Επιδοτήσεις ανά πηγή ενέργειας

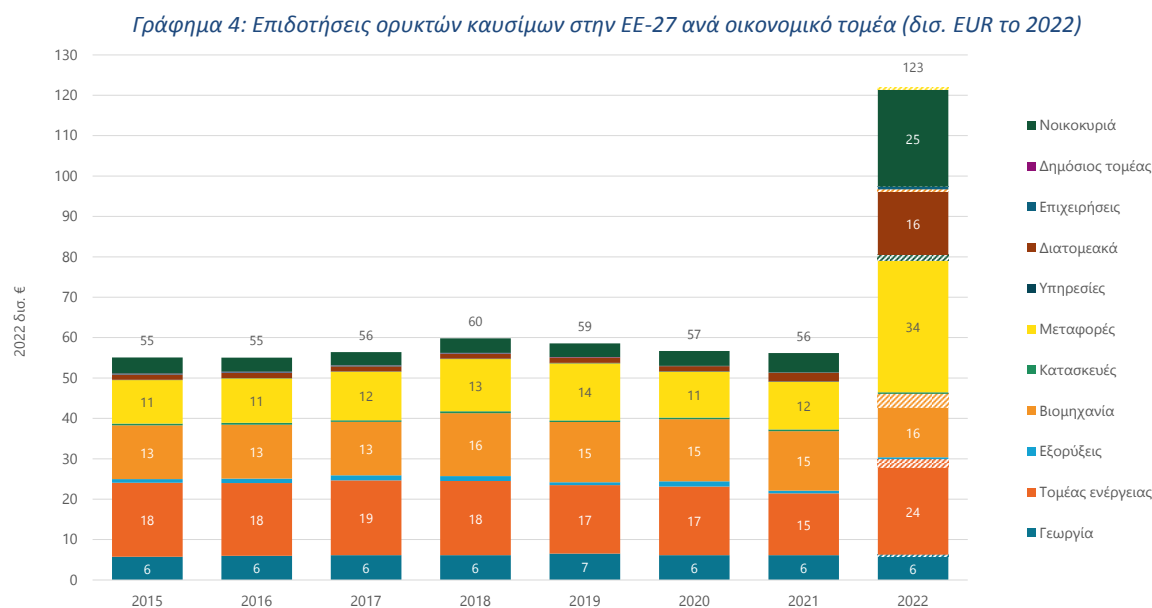
Το 2021 οι επιδοτήσεις ορυκτών καυσίμων μειώθηκαν σε 56 δισ. EUR, συνεχίζοντας τη σταθερή πτωτική τάση που παρατηρείται από το 2018¹⁴ (γράφημα 4). Η μείωση οφειλόταν κυρίως στη μεγάλη μείωση (2 δισ. EUR) των επιδοτήσεων στον τομέα της ενέργειας¹⁵. Αυτή η πτωτική τάση διακόπηκε το 2022 ως άμεση συνέπεια της ευρωπαϊκής αντίδρασης στην ενεργειακή κρίση. Τα μέτρα επιδότησης ήταν ένα από τα κύρια εργαλεία για την

¹⁴ Η αύξηση των επιδοτήσεων ορυκτών καυσίμων κατά 3,5 δισ. EUR το 2018 οφείλεται εν μέρει στη μεταβολή της κατάταξης της φθίνουσας τιμολογιακής διάρθρωσης για το αέριο και την ηλεκτρική ενέργεια στις Κάτω Χώρες, η οποία δεν είχε αναφερθεί από την ολλανδική κυβέρνηση ως επιδότηση πριν από την εν λόγω ημερομηνία και, ως εκ τούτου, δεν συμπεριλήφθηκε στη βάση δεδομένων. Παρότι οι Κάτω Χώρες είναι η μόνη χώρα για την οποία έχουν δηλωθεί πραγματικά ποσά που συνδέονται με αυτόν τον μηχανισμό, τα εν λόγω ποσά είναι βέβαιο ότι υπάρχουν και σε άλλες χώρες χωρίς να δηλώνονται ως τέτοια.

¹⁵ Ο όρος καλύπτει την εξόρυξη, τη μετατροπή, τη διύλιση, τις υποδομές, τη μεταφορά, τη διανομή, την αποθήκευση ενέργειας, τη διαχείριση αποβλήτων και το λιανικό εμπόριο. Εν ολίγοις, την βιομηχανία της ενέργειας.

αντιμετώπιση των επιπτώσεων των υψηλών τιμών ενέργειας στο κόστος ζωής και στο κόστος παραγωγής των ευρωπαϊκών βιομηχανιών.

Ως εκ τούτου, οι επιδοτήσεις ορυκτών καυσίμων εκτιμάται ότι έχουν υπερδιπλασιαστεί μεταξύ 2021 και 2022 (από 56 δισ. EUR σε 123 δισ. EUR). Η αύξηση αυτή αντικατοπτρίζει: i) την πολύ μεγαλύτερη στήριξη που λαμβάνουν τώρα τα νοικοκυριά (+ 500 %): ii) τις αυξημένες επιδοτήσεις για τον τομέα των μεταφορών και τη βιομηχανία ενέργειας (+ 150 % και + 280 %, αντίστοιχα)· και iii) άλλα διατομεακά μέτρα (+ 770 % μέσω, για παράδειγμα, χαμηλότερων συντελεστών ΦΠΑ). Η άμεση στήριξη προς τη βιομηχανία και τη γεωργία παρέμεινε σταθερή ή σημείωσε ελαφρά μόνο αύξηση μεταξύ 2021 και 2022.

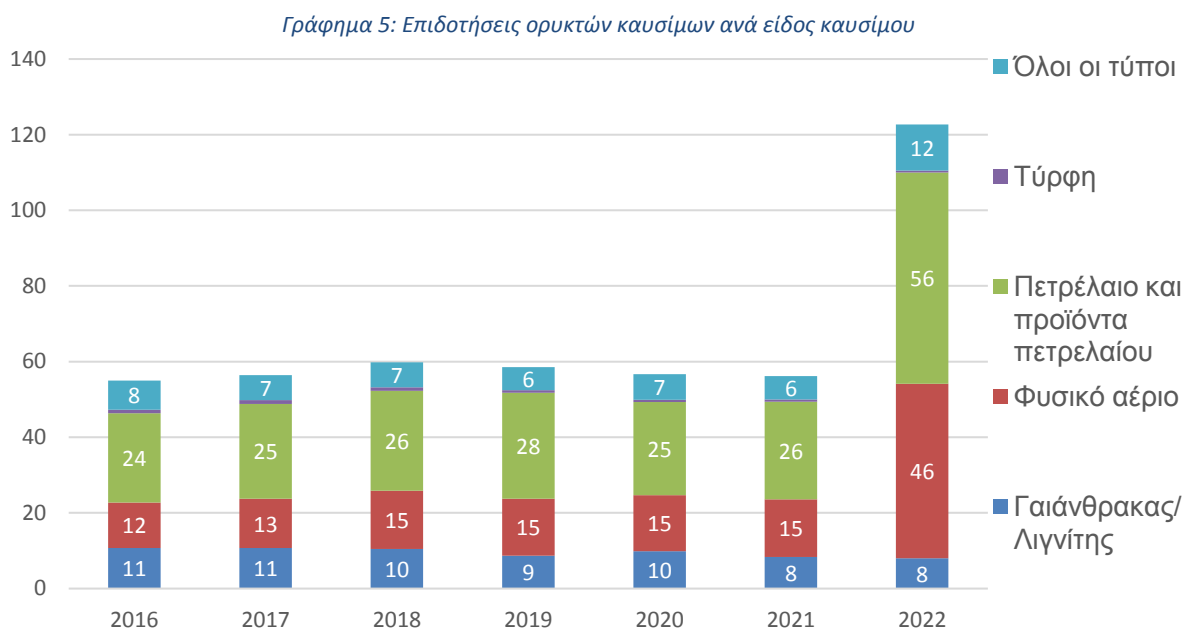

Πηγή: Enerdata, Trinomics, 2023. Σημείωση: Οι εκτιμήσεις για το 2022 παρουσιάζονται με γραμμοσκόπηση

Οι περισσότερες από τις επιδοτήσεις ορυκτών καυσίμων που χορηγούνται στην ΕΕ-27 από το 2015 έχουν ως στόχο τη στήριξη της *ζήτησης ενέργειας* από τους καταναλωτές, για παράδειγμα με τον περιορισμό του κόστους της κατανάλωσης ενέργειας μέσω χαμηλότερων φορολογικών συντελεστών στα ενεργειακά προϊόντα. Το μερίδιο αυτών των μέτρων για τη ζήτηση ενέργειας αυξήθηκε από 67 % το 2015 σε 74 % έως το 2021, ενώ, σύμφωνα με εκτιμήσεις, θα αυξηθεί στο 83 % των επιδοτήσεων ορυκτών καυσίμων το 2022. Οι επιδοτήσεις ορυκτών καυσίμων αποσκοπούν στη στήριξη της *παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας* σε ποσοστό μεταξύ 20 % και 30 % από το 2015, ενώ εκτιμάται ότι μειώθηκαν στο 10 % του συνόλου των επιδοτήσεων ορυκτών καυσίμων το 2022. Οι επιδοτήσεις που προορίζονται ειδικά για την *εξόρυξη ορυκτών καυσίμων* και τις *υποστηρικτικές υποδομές* έλαβαν 13 δισ. EUR και 6 δισ. EUR, αντίστοιχα· ενώ η *αναδιάρθρωση της βιομηχανίας ενέργειας* (όπως η στήριξη για το κλείσιμο σταθμών ηλεκτροπαραγωγής από γαιάνθρακα/λιγνίτη ή ορυχείων) αντιπροσώπευε μικρό και μειούμενο μερίδιο των συνολικών επιδοτήσεων ορυκτών καυσίμων (3,4 % ή 1,7 δισ. EUR) το 2021.

Ενώ το 2022 το μεγαλύτερο μέρος της στήριξης για τα ορυκτά καύσιμα διατέθηκε για το πετρέλαιο και τα προϊόντα διύλισης πετρελαίου (56 δισ. EUR), οι επιδοτήσεις με στόχο το *φυσικό αέριο* τριπλασιάστηκαν από το 2021 έως το 2022 και ανήλθαν σε 46 δισ. EUR. Η στήριξη για τον γαιάνθρακα και τον λιγνίτη παρέμεινε η ίδια, ανερχόμενη σε 8 δισ. EUR,

ενώ όλα τα άλλα είδη ορυκτών καυσίμων, συμπεριλαμβανομένης της τύρφης, έλαβαν 13 δισ. EUR.

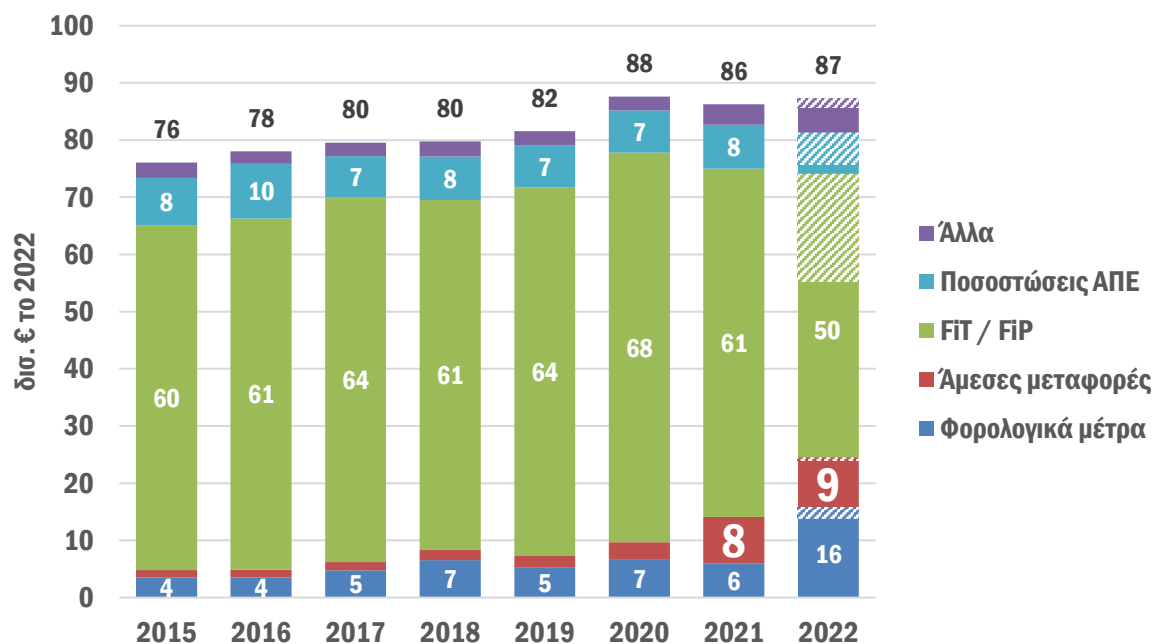
Πηγή: Enerdata, Trinomics, 2023.

Το 2021 οι **επιδοτήσεις για ανανεώσιμες πηγές ενέργειας** μειώθηκαν για πρώτη φορά εδώ και αρκετά έτη (γράφημα 6) σε 86 δισ. EUR (-1,3 δισ. EUR ή -1,5 % σε σύγκριση με το 2020). Η μείωση αυτή οφειλόταν κυρίως στην αύξηση των τιμών χονδρικής πώλησης στην αγορά ηλεκτρικής ενέργειας, η οποία οδήγησε σε μείωση των πληρωμών των μέσων στήριξης που παρέχουν μια προσαύξηση ως προς τις αγοραίες τιμές. Η μείωση των επιδοτήσεων για την ανανεώσιμη ενέργεια έλαβε χώρα επίσης παρά την αύξηση της εγκατεστημένης και υποστηριζόμενης ικανότητας παραγωγής ενέργειας από ΑΠΕ. Το 2022 οι επιδοτήσεις ΑΠΕ σημείωσαν ελαφρά μόνο αύξηση στα 87 δισ. EUR και ήταν χαμηλότερες από το επίπεδο των επιδοτήσεων ορυκτών καυσίμων για πρώτη φορά από το 2015¹⁶.

Το 2022 το σύνηθες μέσο για την παροχή επιδοτήσεων στις ΑΠΕ εξακολουθούσε να είναι η *στήριξη εισοδήματος/τιμών* (57 δισ. EUR, 65 % του συνόλου των επιδοτήσεων ΑΠΕ) μέσω, για παράδειγμα, μέτρων όπως τα *τιμολόγια τροφοδότησης* και οι *πριμοδοτήσεις τροφοδότησης (FiT/FiP)* ή οι *ποσοστώσεις ΑΠΕ με διαπραγματεύσιμα πιστοποιητικά*. Οι άμεσες μεταφορές (κυρίως επιχορηγήσεις) αυξήθηκαν σημαντικά στα 8 δισ. EUR το 2021 (5 δισ. EUR περισσότερα από ό,τι το 2020) και στα 9 δισ. EUR το 2022. Η αύξηση αυτή οφειλόταν σε μεγάλο βαθμό στη στήριξη των υποδομών παραγωγής ΑΠΕ και ηλεκτρικής ενέργειας που περιλαμβάνονται στα σχέδια ανάκαμψης και ανθεκτικότητας των κρατών μελών, καθώς και στην αυξημένη στήριξη για την ενίσχυση της ανανεώσιμης ενέργειας και της ενεργειακής απόδοσης στον τομέα της θέρμανσης και της ψύξης.

¹⁶ Δεν ήταν διαθέσιμα όλα τα δεδομένα για το 2022, για παράδειγμα εκείνα που σχετίζονται με τις ποσοστώσεις FiP/FiT ή ΑΠΕ και τα αριθμητικά στοιχεία ενδέχεται να υπόκεινται σε επανεξέταση.

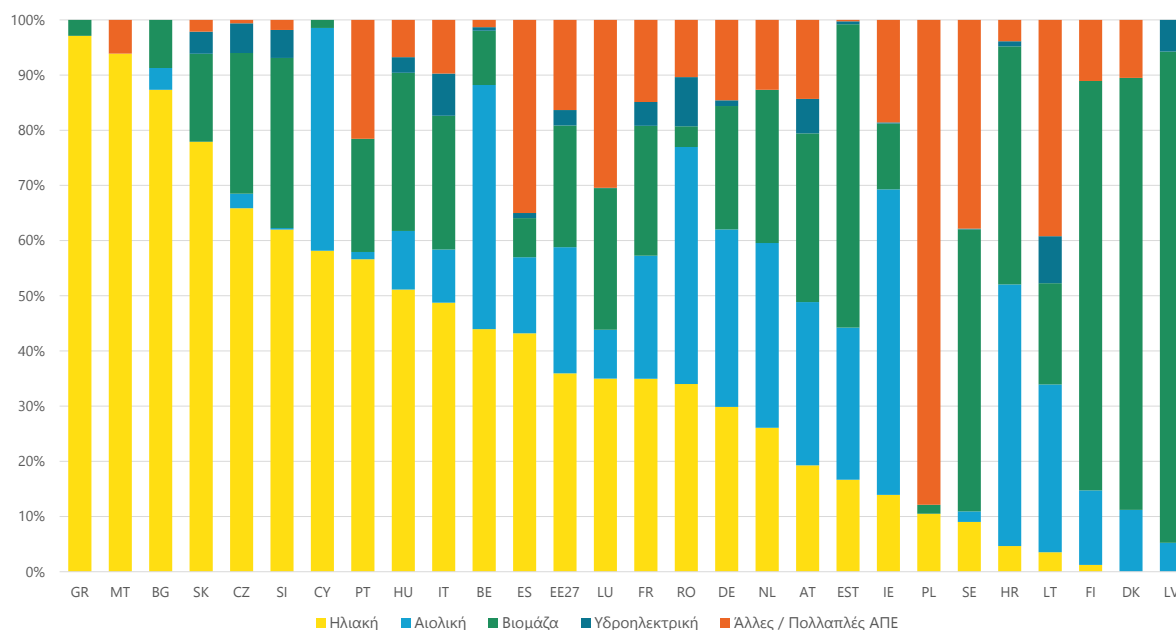
Γράφημα 6: Επιδοτήσεις ανανεώσιμης ενέργειας ανά μέσο (2015-2022· δισ. EUR το 2022)

Πηγή: Enerdata, Trinomics, 2023. Σημείωση: Οι εκτιμήσεις για το 2022 παρουσιάζονται με γραμμοσκίαση

Η στήριξη των τεχνολογιών ανανεώσιμων πηγών ενέργειας παρουσιάζει σημαντικές διακυμάνσεις στην ΕΕ (γράφημα 7), αντικατοπτρίζοντας τις εθνικές προτεραιότητες και το δυναμικό των ΑΠΕ. Σε όλα τα κράτη μέλη, η *ηλιακή ενέργεια* (τόσο η *ηλιακή ενέργεια από Φ/Β συστήματα* όσο και η *ενέργεια από συγκεντρωτικά κάτοπτρα*) έλαβε τις περισσότερες επιδοτήσεις το 2022 (25 δισ. EUR), ακολουθούμενη από την *αιολική ενέργεια* και τη *βιομάζα* (15 δισ. EUR η καθεμία). Η *υδροηλεκτρική ενέργεια* έλαβε τη μικρότερη χρηματοδοτική στήριξη (1,5 δισ. EUR το 2022). Χρησιμοποιήθηκαν επίσης ευρέως επιδοτήσεις που δεν στόχευαν σε καμία συγκεκριμένη τεχνολογία ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (24 δισ. EUR).

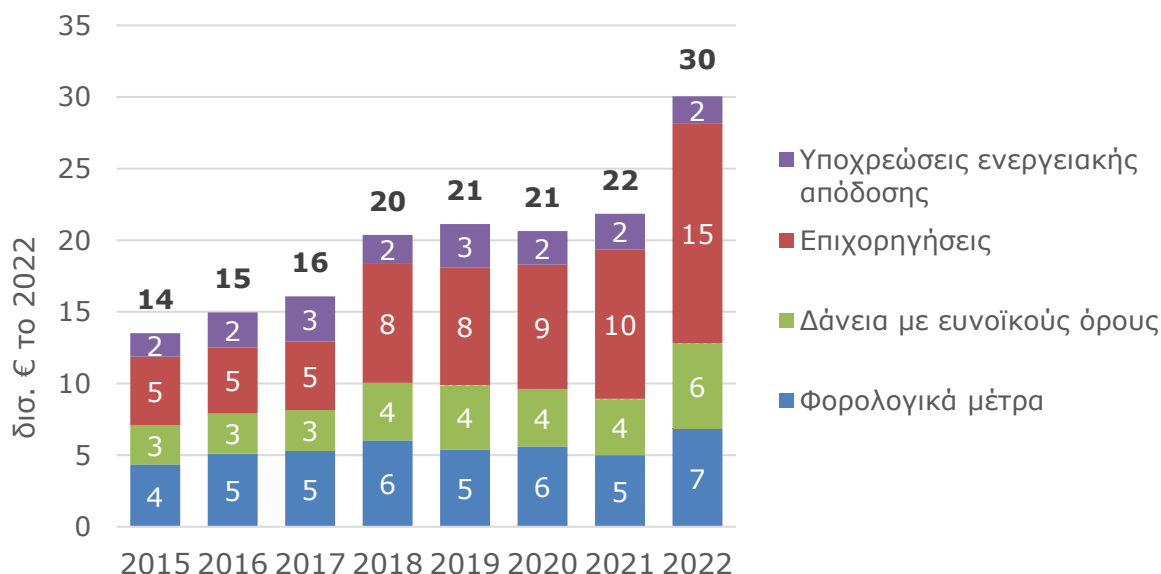
Γράφημα 7: Μερίδιο επιδοτήσεων ΑΠΕ ανά τεχνολογία για επιλεγμένο κράτος μέλος (2021· δισ. EUR το 2022)

Πηγή: Enerdata, Trinomics, 2023

Οι **επιδότησεις ενεργειακής απόδοσης** (γράφημα 8) έχουν αυξηθεί από το 2015 και το 2022 ανήλθαν σε 30 δισ. EUR (8 δισ. EUR περισσότερα από ό,τι το 2021). Οι επιχορηγήσεις ήταν ιδιαίτερα σημαντικές ως μέσο στήριξης, αντιπροσωπεύοντας πάνω από το 50 % του συνόλου των επιδοτήσεων ενεργειακής απόδοσης το 2022. Την περίοδο 2021-2022 οι επιχορηγήσεις ενεργειακής απόδοσης επεκτάθηκαν παράλληλα με την υλοποίηση των επενδύσεων του μηχανισμού ανάκαμψης και ανθεκτικότητας, ακολουθούμενες από φορολογικές δαπάνες, δάνεια με ευνοϊκούς όρους και υποχρεώσεις ενεργειακής απόδοσης (23 %, 20 % και 6 % των επιδοτήσεων ενεργειακής απόδοσης, αντίστοιχα).

Γράφημα 8: Στήριξη των μέσων ενεργειακής απόδοσης (2022· δισ. EUR το 2022)

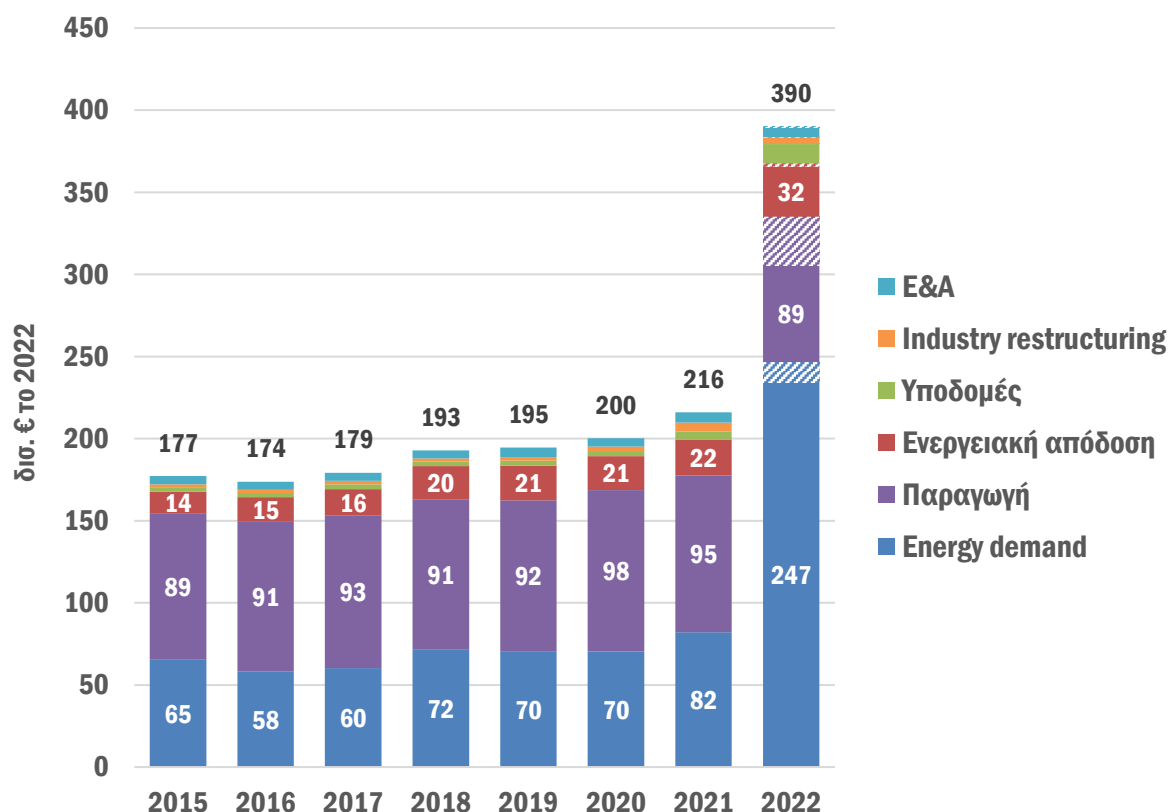
Πηγή: Enerdata, Trinomics, 2023

Οι επιδοτήσεις για την **πυρηνική ενέργεια** αυξήθηκαν από 4,3 δισ. EUR το 2015 σε 7,6 δισ. EUR το 2021 και στη συνέχεια μειώθηκαν σε 4,2 δισ. EUR το 2022. Η απότομη αυτή μείωση οφειλόταν στα εξής: i) στη μείωση του όγκου των μηχανισμών της αγοράς δυναμικότητας (στη Γαλλία, τη Γερμανία και την Ιταλία)· ii) στη χαμηλή διαθεσιμότητα των πυρηνικών μονάδων ηλεκτροπαραγωγής στη Γαλλία· καθώς και iii) στις πληρωμές που συνδέονται με την απόφαση της Γερμανίας να κλείσει τρεις πυρηνικούς σταθμούς στο τέλος του 2021. Το 2022 η Γαλλία (2,3 δισ. EUR) και η Γερμανία (1,1 δισ. EUR) αντιπροσώπευαν το μεγαλύτερο μέρος των επιδοτήσεων στον τομέα της πυρηνικής ενέργειας στην ΕΕ.

1.3 Επιδοτήσεις ανά οικονομικό σκοπό

Μολονότι το συνολικό ποσό των επιδοτήσεων στον τομέα της ενέργειας για το έτος 2022 σχεδόν διπλασιάστηκε σε σύγκριση με το 2021, υπήρξε σημαντική διαφορά στις κατηγορίες που αντιπροσώπευαν την αύξηση αυτή ανάλογα με τον οικονομικό σκοπό της επιδότησης (γράφημα 9).

Γράφημα 9: Επιδοτήσεις στον τομέα της ενέργειας ανά οικονομικό σκοπό (2015-2022· δισ. EUR το 2022)

Πηγή: Enerdata, Trinomics, 2023. Σημείωση: Οι εκτιμήσεις για το 2022 παρουσιάζονται με γραμμοσκίαση

Η χρηματοδοτική στήριξη για τη *ζήτηση ενέργειας*¹⁷ τριπλασιάστηκε το 2022 σε σύγκριση με το 2021, ανερχόμενη στα 247 δισ. EUR. Κατά την ίδια περίοδο, η στήριξη για μέτρα *ενεργειακής απόδοσης* αυξήθηκε κατά 50 % (από 21,8 σε 32 δισ. EUR), οι επιδοτήσεις για την *ανάπτυξη υποδομών* αυξήθηκαν κατά 250 % (από 4,9 δισ. EUR σε 12 δισ. EUR), ενώ η στήριξη για την *αναδιάρθρωση της βιομηχανίας ενέργειας* και την *παραγωγή ενέργειας* μειώθηκε κατά 33 % και 7 %, αντίστοιχα.

Οι επιδοτήσεις για τη ζήτηση ενέργειας περιλαμβάνουν στοχευμένα ή γενικά μέτρα στήριξης που αποσκοπούν στον περιορισμό του κόστους της κατανάλωσης ενέργειας σε διάφορους οικονομικούς τομείς. Τα μέτρα αυτά μπορούν να εφαρμοστούν μέσω μηχανισμών όπως μειώσεις ή επιστροφές φόρων και καλύπτουν ευρύ φάσμα οικονομικών τομέων, από τις ενεργοβόρες βιομηχανίες έως τα νοικοκυριά. Αυτά τα είδη επιδοτήσεων στοχεύουν σε όλα τα είδη ενέργειας, συμπεριλαμβανομένων των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, των ορυκτών καυσίμων, της ηλεκτρικής ενέργειας και της θερμότητας, ανεξάρτητα από την προέλευσή τους.

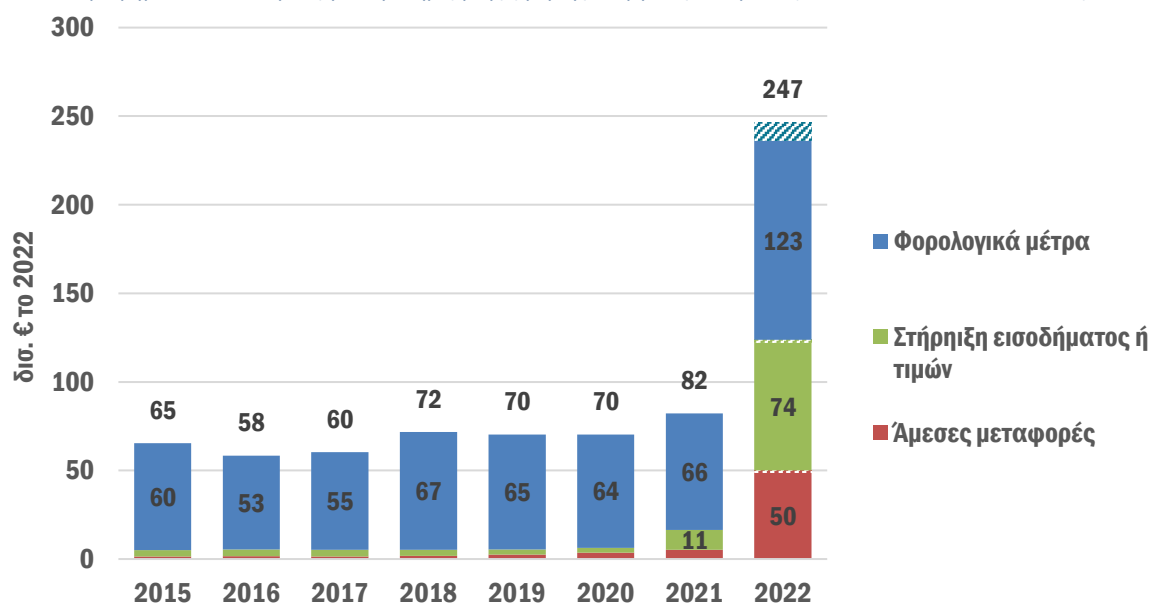
Έως το 2020 η συνολική στήριξη των επιδοτήσεων για τη ζήτηση ενέργειας αυξήθηκε σε 70 δισ. EUR (γράφημα 10), σημειώνοντας αύξηση κατά 17 % το 2021. Στη συνέχεια, η στήριξη αυτή εκτιμήθηκε ότι τριπλασιάστηκε μεταξύ 2021 και 2022, ανερχόμενη σε 247 δισ. EUR¹⁸. Αυτό ήταν η άμεση συνέπεια της κρίσης του κόστους ζωής και της εκ μέρους της Ρωσίας

¹⁷ Π.χ. στήριξη της χρήσης ενέργειας μέσω της μείωσης του κόστους της.

¹⁸ Τον Ιούλιο του 2023 οι εκτιμώμενες κατευθυνόμενες προς τη ζήτηση επιδοτήσεις περιλάμβαναν 12,6 δισ. EUR μη επιβεβαιωμένων ακόμη πληρωμών για το 2022 (~ 5 % του συνόλου).

χρήσης του εφοδιασμού με αέριο ως όπλου και συνδέεται κυρίως με τα μέτρα στήριξης πολιτικής που έχουν τεθεί σε εφαρμογή από τις κυβερνήσεις από το τέλος του 2021 και ενισχύθηκαν περαιτέρω το 2022.

Γράφημα 10 Επιδοτήσεις για τη στήριξη της ζήτησης ενέργειας ανά μέσο (2015-2022· δισ. EUR το 2022)

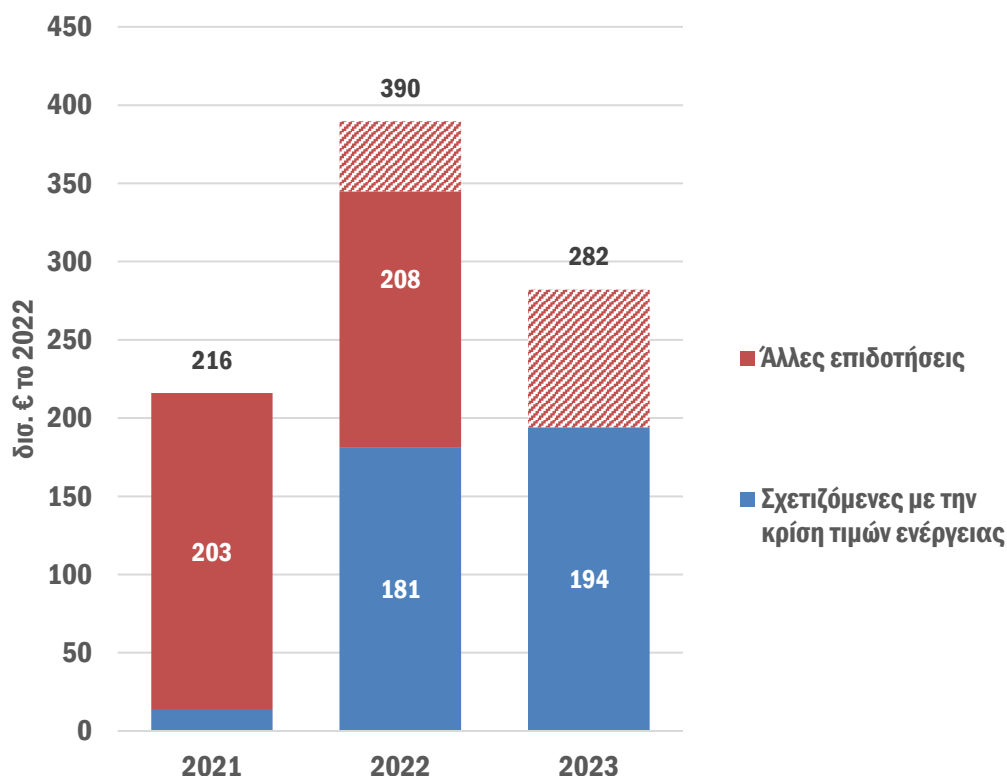

Πηγή: Enerdata, Trinomics, 2023. Σημείωση: Οι εκτιμήσεις για το 2022 παρουσιάζονται με γραμμοσκίαση

Πριν από το 2021 τα μέτρα άμεσης φορολογίας αντιστοιχούσαν σε ποσοστό άνω του 90 % των συνολικών επιδοτήσεων για τη ζήτηση ενέργειας. Ωστόσο, από το 2021 οι άμεσες μεταφορές \και οι εγγυήσεις τιμών καταναλωτή (στήριξη εισοδήματος ή τιμών) εφαρμόζονται εκ νέου στο πλαίσιο των μέτρων πολιτικής, μεταβάλλοντας την ισορροπία μεταξύ αυτών των μέσων για την προώθηση της ζήτησης ενέργειας. Το 2022 οι φορολογικές δαπάνες αντιπροσώπευαν το 50 % (123 δισ. EUR) της συνολικής στήριξης της ζήτησης ενέργειας, ακολουθούμενες από τη στήριξη τιμών και τις εγγυήσεις τιμών (30 %, 74 δισ. EUR) και τις άμεσες μεταφορές (20 %, 50 δισ. EUR).

1.4 Εστίαση σε μέτρα επιδοτήσεων που σχετίζονται με την κρίση των τιμών ενέργειας

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή συνεργάζεται με τα κράτη μέλη για την αντιμετώπιση της ενεργειακής κρίσης. Στο πλαίσιο αυτό καταβάλλονται προσπάθειες για τα ακόλουθα: i) να εξασφαλιστεί εναλλακτικός ενεργειακός εφοδιασμός· ii) να μειωθεί η ζήτηση ενέργειας ώστε να αντισταθμιστεί το έλλειμμα των παραδόσεων ρωσικού αερίου· iii) να χρησιμοποιούνται περισσότερο οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας· και iv) να αυξηθεί η ενεργειακή απόδοση. Εκτός από τα μέτρα εφαρμογής που θεσπίστηκαν σε επίπεδο Ένωσης ή των οποίων η εφαρμογή κατέστη δυνατή από πλαίσια σε επίπεδο Ένωσης, τα κράτη μέλη θέσπισαν επίσης προσαρμοσμένα σε εθνικό επίπεδο μέτρα για την προστασία των πολιτών τους και της οικονομίας τους από τις επιζήμιες τιμές της ενέργειας (γράφημα 11).

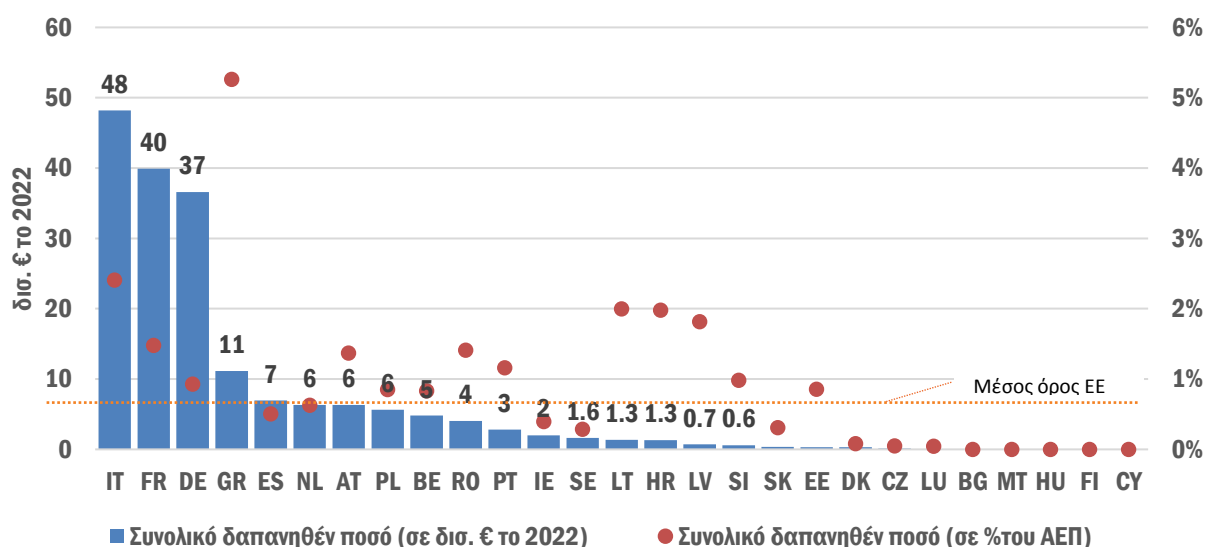
Γράφημα 11: Συνάφεια των επιδοτήσεων στον τομέα της ενέργειας με την κρίση των τιμών ενέργειας (2021-2023· δισ. EUR το 2022)

Πηγή: Enerdata, Trinomics, 2023

Μέσω των εν λόγω νέων εθνικών μέτρων, τα κράτη μέλη χορήγησαν κατ' εκτίμηση επιδοτήσεις ύψους 181 δισ. EUR το 2022 για τον σκοπό αυτόν, ποσό που αντιστοιχεί σχεδόν στο 50 % των συνολικών επιδοτήσεων στον τομέα της ενέργειας στην ΕΕ-27 κατά το εν λόγω έτος. Τα αρχικά στοιχεία για το 2023 καταδεικνύουν συνέχιση αυτής της στήριξης, αλλά μόνο μεσοπρόθεσμα: σχεδόν το 80 % των πληρωμών στο πλαίσιο των εν λόγω μέτρων προβλέπεται να λήξει πριν από το 2025, ενώ το 20 % των πληρωμών έχουν προγραμματισμένη ημερομηνία λήξης μετά το 2025 ή δεν έχουν καμία ημερομηνία λήξης.

Οι επιδοτήσεις για την αντιμετώπιση των μέτρων για την ενεργειακή κρίση αντιστοιχούσαν στο 1,12 % του ΑΕΠ της ΕΕ το 2022. Η Ιταλία, η Γαλλία και η Γερμανία αντιπροσώπευαν σχεδόν το 70 % αυτών των συνολικών δαπανών (γράφημα 12). Σε σχέση με το ΑΕΠ της, η Ελλάδα πραγματοποίησε τις περισσότερες δαπάνες σε σχέση με οποιοδήποτε κράτος μέλος της ΕΕ το 2022 για την αντιμετώπιση των τιμών ενέργειας (5,3 % του ΑΕΠ).

Γράφημα 12: Επιδοτήσεις για την αντιμετώπιση της αύξησης των τιμών ενέργειας, ανά χώρα, το 2022 [σε δισ. EUR το 2022 και ποσοστό (%) του ΑΕΠ]

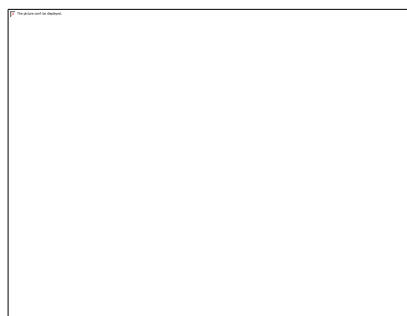
Πηγή: Enerdata, Trinomics, 2023

Το γράφημα 13.α καταδεικνύει ότι κατά την περίοδο 2021-2022 οι περισσότερες από τις στοχευμένες επιδοτήσεις προορίζονταν για τα νοικοκυριά (58 δισ. EUR, 30 % της συνολικής στήριξης για την αντιμετώπιση της κρίσης), ακολουθούμενα από τις επιχειρήσεις και τις βιομηχανίες (34 δισ. EUR, 18 %), και τον τομέα των μεταφορών (23 δισ. EUR, 12 %). Ένα σημαντικό ποσό (69 δισ. EUR, 33 % της συνολικής στήριξης για την αντιμετώπιση της κρίσης) δεν ήταν στοχευμένο και κάλυπτε πολλούς τομείς.

Γράφημα 13: Κατανομή επιδοτήσεων για την αντιμετώπιση των αυξήσεων των τιμών ενέργειας την περίοδο 2021-2022 (δισ. EUR το 2022)

α) ανά οικονομικό τομέα

β) ανά φορέα ενέργειας

Πηγή: Enerdata, Trinomics, 2023

Όσον αφορά τους φορείς ενέργειας (γράφημα 13.β), η ηλεκτρική ενέργεια ήταν ο κύριος δικαιούχος τομέας, λαμβάνοντας πάνω από το ένα τρίτο (70 δισ. EUR) της χρηματοδοτικής στήριξης κατά την περίοδο 2021-2022. Οι επιδοτήσεις για το αέριο και το πετρέλαιο ανήλθαν σε 60 δισ. EUR, ενώ 62 δισ. EUR διατέθηκαν για ενέργεια που παράγεται από μείγμα ορυκτών καυσίμων και πηγών χαμηλών ανθρακούχων εκπομπών ή από άγνωστες πηγές (αναφέρεται ως «Όλες οι μορφές ενέργειας»).

Οι ευρωπαϊκές κυβερνήσεις έχουν λάβει ειδικά μέτρα για την αντιμετώπιση της κρίσης με σκοπό την παροχή ουσιαστικής στήριξης απευθείας στις επιχειρήσεις ενέργειας. Για παράδειγμα, στη Γερμανία, η Uniper έλαβε στήριξη μέσω εισφοράς κεφαλαίου (34 δισ. EUR), ενώ στη Γαλλία η EDF επανεθνικοποιήθηκε (9,4 δισ. EUR). Δεδομένου ότι

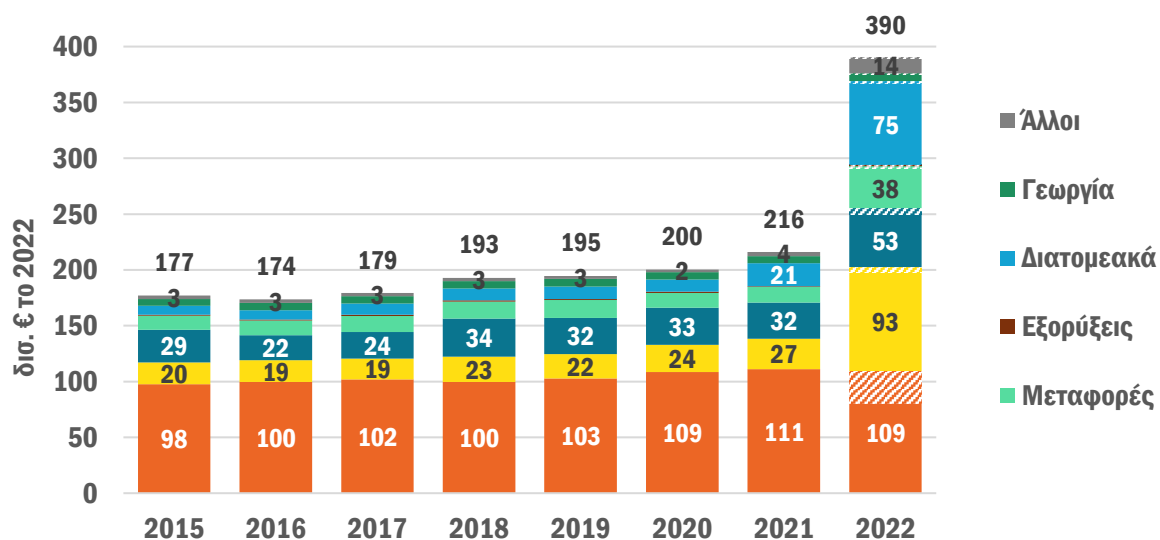
απώτερος στόχος των μέτρων αυτών ήταν η εγγύηση της ασφάλειας εφοδιασμού, καθώς και η μείωση των τιμών για τους καταναλωτές ή την αγορά χονδρικής πώλησης, δεν συμπεριλήφθηκαν στη βάση δεδομένων για τις επιδοτήσεις.

1.5 Επιδοτήσεις ανά δικαιούχο οικονομικό τομέα

Ο τομέας της ενέργειας ήταν ο πλέον επιδοτούμενος οικονομικός τομέας το 2021, λαμβάνοντας πάνω από το ήμισυ (111 δισ. EUR, 51 %) όλων των επιδοτήσεων στον τομέα της ενέργειας το εν λόγω έτος, εκ των οποίων 61 δισ. EUR ήταν τιμολόγια τροφοδότησης/πριμοδοτήσεις τροφοδότησης¹⁹ (δεν διαφοροποιούνται στο γράφημα 14). Ο δεύτερος και ο τρίτος μεγαλύτερος αποδέκτης επιδοτήσεων στον τομέα της ενέργειας ήταν άλλοι βιομηχανικοί τομείς (32 δισ. EUR, 15 %) και τα νοικοκυριά (27 δισ. EUR, 13 %)²⁰.

Τα στοιχεία για το 2022 καταδεικνύουν σημαντική αλλαγή στη σύνθεση των επιδοτήσεων. Η στήριξη προς τα νοικοκυριά αυξήθηκε (κατά 240 % από το 2021 σε 94 δισ. EUR το 2022, ή κατά 24 % του συνόλου των επιδοτήσεων στον τομέα της ενέργειας κατά το εν λόγω έτος). Οι διατομεακές επιδοτήσεις ήταν η επόμενη μεγαλύτερη κατηγορία (75 δισ. EUR, 20 %), ενώ η στήριξη της βιομηχανίας σημείωσε μέτρια μόνο αύξηση μεταξύ 2021 και 2022 (53 δισ. EUR, 13 %). Αντιθέτως, ο τομέας ενέργειας έλαβε ελαφρώς λιγότερες επιδοτήσεις για το 2022 (109 δισ. EUR) από ό,τι το 2021, ενώ το μερίδιό του στις συνολικές επιδοτήσεις μειώθηκε από 50 % σε 28 % μεταξύ 2021 και 2022.

Γράφημα 14: Επιδοτήσεις ενέργειας ανά οικονομικό τομέα στην ΕΕ-27 (2015-2022· δισ. EUR το 2022)

Πηγή: Enerdata, Trinomics, 2023. Σημείωση: Οι εκτιμήσεις για το 2022 παρουσιάζονται με γραμμοσκίαση

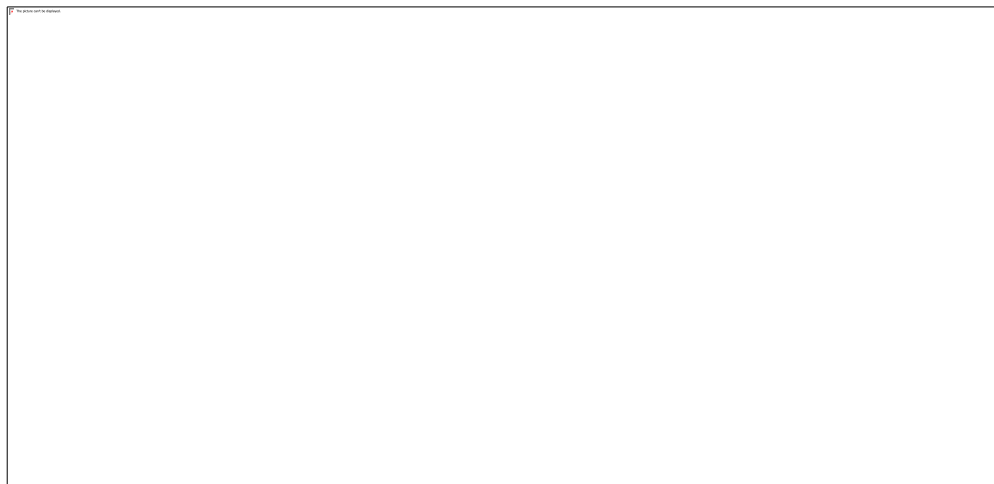
Το 2022 οι συνολικές επιδοτήσεις στον τομέα των μεταφορών (γράφημα 14) εκτιμάται ότι αυξήθηκαν σε 38 δισ. EUR (+ 155 % ή + 24 δισ. EUR σε σύγκριση με το 2021). Ο τομέας των οδικών μεταφορών παραμένει μακράν ο μεγαλύτερος αποδέκτης, αντιπροσωπεύοντας το 83 % των επιδοτήσεων στον τομέα των μεταφορών (31 δισ. EUR). Ακολουθούν οι

¹⁹ Οι υποχρεώσεις Fit, FiP και ΑΠΕ περιλαμβάνονται συμβατικά στον τομέα της ενέργειας, ενώ οι εν λόγω πληρωμές μπορεί να αποφέρουν όφελος σε φορείς εκτός του τομέα αυτού.

²⁰ Από τον τομέα εξαιρείται η εξορυκτική βιομηχανία & οι κατασκευές. Οι τομείς των επιχειρήσεων, των κατασκευών, ο δημόσιος τομέας και ο τομέας των υπηρεσιών έχουν ομαδοποιηθεί υπό τον τίτλο «Άλλοι», καθώς το ύψος των επιδοτήσεων για καθέναν από αυτούς για το 2020 δεν υπερβαίνει το 1 δισ. EUR.

αεροπορικές μεταφορές (3,6 δισ. EUR), οι πλωτές μεταφορές (1,8 δισ. EUR) και οι σιδηροδρομικές μεταφορές (1 δισ. EUR).

Γράφημα 15: Επιδοτήσεις στον τομέα της ενέργειας ανά τρόπο μεταφοράς (2015-2021· δισ. EUR το 2021)

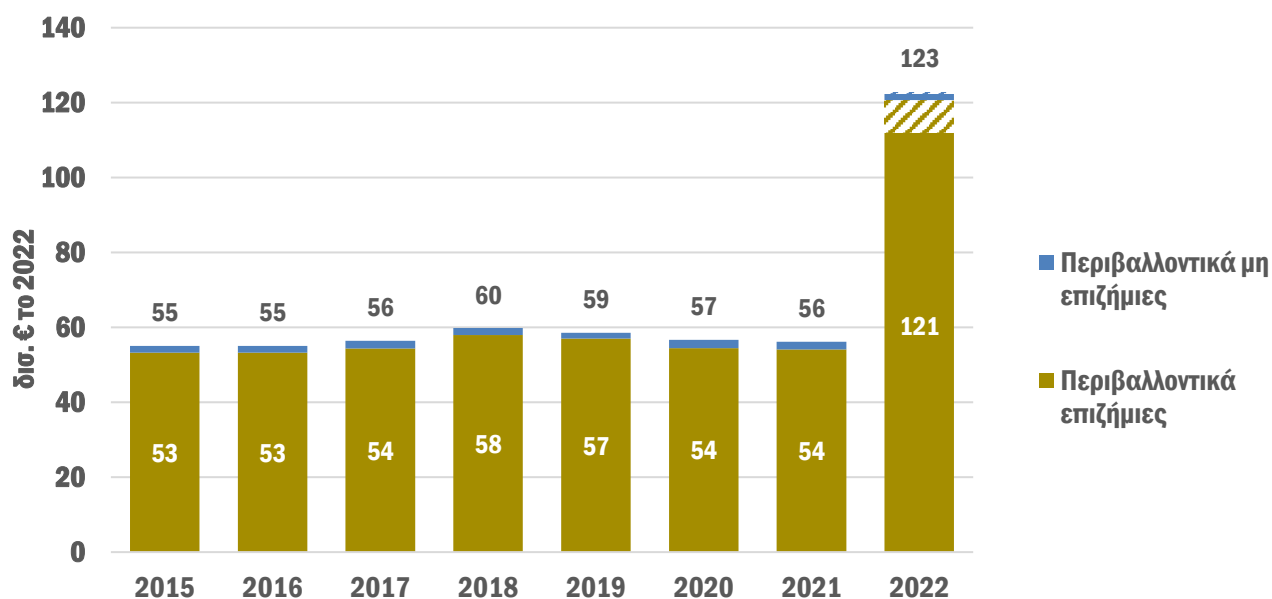
Πηγή: Enerdata, Trinomics, 2023. Σημείωση: Οι εκτιμήσεις για το 2022 παρουσιάζονται με γραμμοσκίαση

1.6 Επιδοτήσεις ανά περιβαλλοντική επίπτωση

Η Ευρωπαϊκή Ένωση, ως συμβαλλόμενο μέρος του παγκόσμιου πλαισίου για τη βιοποικιλότητα (ΠΠΒ)²¹, έχει συμφωνήσει να «εντοπίσει έως το 2025 και να εξαλείψει, να καταργήσει σταδιακά ή να μεταρρυθμίσει τα κίνητρα, συμπεριλαμβανομένων των επιδοτήσεων, που είναι επιζήμια για τη βιοποικιλότητα». Η Επιτροπή εκπονεί μεθοδολογία για την χαρτογράφηση των εν λόγω επιδοτήσεων και η παρούσα έκθεση αποτελεί την πρώτη απόπειρα αξιολόγησης του περιβαλλοντικού αντικτύπου των επιδοτήσεων στον τομέα της ενέργειας και, ειδικότερα, των επιδοτήσεων ορυκτών καυσίμων. Στην παρούσα έκθεση, η αξιολόγηση των επιδοτήσεων που σχετίζονται με την ενέργεια και των επιζήμιων για το περιβάλλον επιδοτήσεων επικεντρώνεται στις επιδοτήσεις ορυκτών καυσίμων, οι οποίες προσδιορίζονται ως επιζήμιες εάν η μείωση της τιμής ή του κόστους που προκαλούν παρέχει κίνητρα για τη διατήρηση ή την αύξηση της διαθεσιμότητας και/ή της χρήσης ορυκτών καυσίμων, ανεξάρτητα από το αν τα εν λόγω καύσιμα υπόκεινται ή όχι σε μείωση.

Γράφημα 16: Επιδοτήσεις ορυκτών καυσίμων στην ΕΕ-27 ανά περιβαλλοντική επίπτωση (2015-2022· δισ. EUR το 2022)

²¹ <https://www.cbd.int/gbf/targets/>

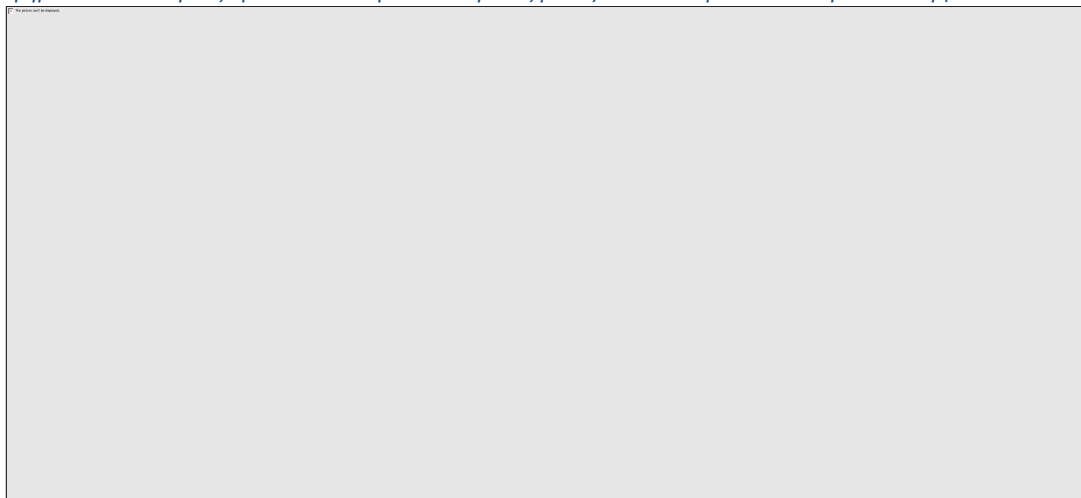

Πηγή: Enerdata, Trinomics, 2023. Σημείωση: Οι εκτιμήσεις για το 2022 παρουσιάζονται με γραμμοσκίαση

Το γράφημα 16 δείχνει ότι η *συντριπτική πλειονότητα* των επιδοτήσεων ορυκτών καυσίμων (98 % το 2022 ή 120 δισ. EUR) θεωρούνται επιζήμιες για το περιβάλλον. Το ποσό των επιδοτήσεων ορυκτών καυσίμων που θεωρείται ότι δεν είναι επιζήμιες για το περιβάλλον ανέρχεται σε περίπου 3 δισ. EUR. Οι περισσότερες από τις εν λόγω μη επιζήμιες επιδοτήσεις αφορούν την αποζημίωση επιχειρήσεων και εργαζομένων για τον περιορισμό ή το κλείσιμο ανθρακωρυχείων και μονάδων ηλεκτροπαραγωγής με καύση γαιάνθρακα, ή τη χρηματοδότηση για την αποκατάσταση των περιοχών στις οποίες έχουν κλείσει τα εν λόγω ανθρακωρυχεία ή οι μονάδες.

Τα προκαταρκτικά στοιχεία δείχνουν (γράφημα 17) ότι οι περισσότερες από τις επιδοτήσεις ορυκτών καυσίμων που θεωρήθηκαν μη επιζήμιες για το περιβάλλον το 2022 παρασχέθηκαν από τη Γερμανία (0,6 δισ. EUR), ακολουθούμενη από τις Κάτω Χώρες (0,5 δισ. EUR), τη Γαλλία και την Ισπανία (0,2 δισ. EUR η καθεμία). Σε 18 κράτη μέλη, το 100 % των επιδοτήσεων ορυκτών καυσίμων αξιολογήθηκαν ως επιζήμιες για το περιβάλλον.

Γράφημα 17: Επιδοτήσεις ορυκτών καυσίμων ανά κράτος μέλος και ανά περιβαλλοντική επίπτωση (δισ. EUR το 2022)

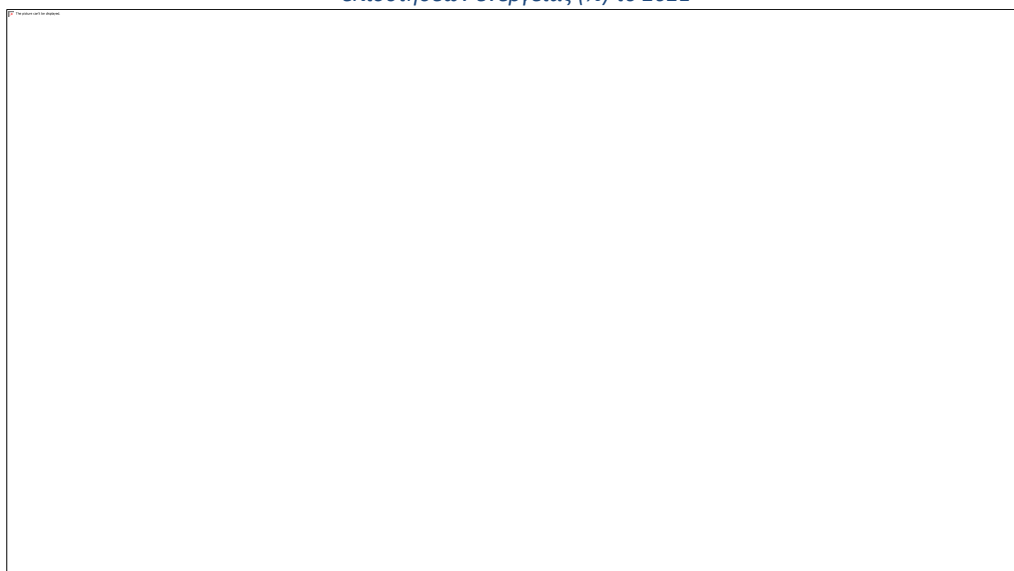
Πηγή: Enerdata, Trinomics, 2023

1.7 Εθνικά σχέδια για τις επιδοτήσεις

Η παρούσα ενότητα επικεντρώνεται στα εθνικά σχέδια για τη σταδιακή κατάργηση των επιδοτήσεων ορυκτών καυσίμων στα κράτη μέλη, τα οποία δημοσιεύθηκαν τον Αύγουστο του 2023²². Το γενικό πρόγραμμα δράσης της Ένωσης για το περιβάλλον έως το 2030, γνωστό και ως 8ο πρόγραμμα δράσης για το περιβάλλον, απαιτεί από την Επιτροπή και/ή τα κράτη μέλη να καταργήσουν σταδιακά τις επιζήμιες για το περιβάλλον επιδοτήσεις, ιδίως δε τις επιδοτήσεις ορυκτών καυσίμων, μέσω του καθορισμού «προθεσμίας για τη σταδιακή κατάργηση των επιδοτήσεων ορυκτών καυσίμων, η οποία θα συνάδει με τη φιλοδοξία περιορισμού της υπερθέρμανσης του πλανήτη σε 1,5 °C²³».

Σύμφωνα με τα στοιχεία του 2022 (γράφημα 18), το 47 % (58 δισ. EUR) των συνολικών επιδοτήσεων ορυκτών καυσίμων (123 δισ. EUR) είχε προγραμματισμένη καταληκτική ημερομηνία πριν από το 2025. Μόνο το 1 % περίπου (1,7 δισ. EUR) των επιδοτήσεων ορυκτών καυσίμων έχει καταληκτική ημερομηνία μεσοπρόθεσμα (2025-2030). Για το υπόλοιπο 52 % (64 δισ. EUR), είτε δεν υπάρχει ακόμη καταληκτική ημερομηνία είτε η καταληκτική ημερομηνία έχει οριστεί μετά το έτος 2030.

Γράφημα 18: Επιδοτήσεις ορυκτών καυσίμων έως την καταληκτική ημερομηνία και ως ποσοστό των συνολικών επιδοτήσεων ενέργειας (%) το 2021

Πηγή: Enerdata, Trinomics, 2023

Σχεδόν όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ προτίθενται να εγκαταλείψουν τη χρήση ορυκτών καυσίμων. Ωστόσο, στα περισσότερα κράτη μέλη η πρόθεση αυτή δεν έχει ακόμη μετουσιωθεί σε συγκεκριμένα σχέδια. Η ηλεκτρική ενέργεια είναι ο τομέας σε σχέση με τον οποίο τα κράτη μέλη έχουν καταρτίσει τα πλέον συγκεκριμένα σχέδια για να μειώσουν την εξάρτησή τους από τα ορυκτά καύσιμα, ιδίως από τον γαιάνθρακα. Οκτώ κράτη μέλη έχουν επίσης ορίσει ημερομηνίες για τη σταδιακή κατάργηση της θέρμανσης των κτιρίων με βάση τα ορυκτά καύσιμα. Για τους άλλους οικονομικούς τομείς (βιομηχανία, μεταφορές και

²² Η ανάλυση βασίζεται στα επικαιροποιημένα παραρτήματα VIII και XV των σχεδίων εθνικών εκθέσεων προόδου για την ενέργεια και το κλίμα.

²³ Άρθρο 3 στοιχείο η) σημείο i) της απόφασης (ΕΕ) 2022/591 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 6ης Απριλίου 2022, σχετικά με γενικό ενωσιακό πρόγραμμα δράσης για το περιβάλλον έως το 2030.

γεωργία), απουσιάζουν σχεδόν εντελώς οι καταληκτικές ημερομηνίες για τη χρήση ορυκτών καυσίμων.

Τέλος, μολονότι το ύψος των επιδοτήσεων ορυκτών καυσίμων υπερδιπλασιάστηκε το 2022 σε σύγκριση με το 2021 λόγω των μέτρων στήριξης για την αντιμετώπιση της ενεργειακής κρίσης, τα εν λόγω μέτρα είναι στη συντριπτική πλειονότητά τους προσωρινά και έχουν καταληκτική ημερομηνία στο εγγύς μέλλον. Η ενεργειακή κρίση δεν είναι πιθανό να οδηγήσει σε ανατροπή των προσπαθειών που έχουν καταβάλει μέχρι στιγμής τα κράτη μέλη για τη μείωση των επιδοτήσεων ορυκτών καυσίμων.

Ωστόσο, θα είναι σημαντικό να συνεχιστεί η παρακολούθηση των προσωρινών επιδοτήσεων ορυκτών καυσίμων ώστε να περιοριστούν οι αρνητικές επιπτώσεις που μπορούν να μειώσουν τα κίνητρα για επενδύσεις στους τομείς της ενεργειακής απόδοσης και της ανανεώσιμης ενέργειας.

Στο πλαίσιο αυτό, η βελτίωση της διαφάνειας όσον αφορά τις καταληκτικές ημερομηνίες για τις επιδοτήσεις ορυκτών καυσίμων από τα κράτη μέλη είναι ζωτικής σημασίας. Η απουσία πληροφοριών σχετικά με τις καταληκτικές ημερομηνίες για τις εν λόγω επιδοτήσεις δυσχεραίνει την αξιολόγηση του αν η ΕΕ βρίσκεται σε καλό δρόμο για τη σταδιακή κατάργηση των επιδοτήσεων ορυκτών καυσίμων η οποία θα συνάδει με τη φιλοδοξία για περιορισμό της υπερθέρμανσης του πλανήτη σε 1,5 °C.

2. Συμπεράσματα

Οι πρόσφατες εξαιρετικά υψηλές τιμές της ενέργειας κατέστησαν αναγκαία την ανάληψη τολμηρών πολιτικών πρωτοβουλιών στην Ευρωπαϊκή Ένωση για τον μετριασμό των κοινωνικών επιπτώσεων της ενεργειακής κρίσης. Τα προσωρινά και τα έκτακτα μέτρα για την αντιμετώπιση της ενεργειακής κρίσης έχουν επηρεάσει σημαντικά τις τάσεις των επιδοτήσεων στον τομέα της ενέργειας. Η πρόσφατη απότομη άνοδος των τιμών ενέργειας επηρέασε επίσης τα είδη των μέτρων που χρησιμοποιούνται για την παροχή των επιδοτήσεων και των τεχνολογιών που προωθούνται από τις επιδοτήσεις, με αποτέλεσμα τη σημαντική αύξηση των επιδοτήσεων ορυκτών καυσίμων από το 2022 με σκοπό τον μετριασμό των υψηλών λογαριασμών ενέργειας για τους καταναλωτές.

Οι εν λόγω αυξημένες επιδοτήσεις στον τομέα της ενέργειας δεν οδήγησαν σε αύξηση της κατανάλωσης ενέργειας. Η συνολική ζήτηση ενέργειας μειώθηκε το 2022 σε σύγκριση με τα προ της πανδημίας COVID-19 επίπεδα. Όλοι οι οικονομικοί φορείς μείωσαν τη ζήτηση αερίου κατά 17 %²⁴, με τα νοικοκυριά και τη βιομηχανία να πρωτοστατούν (μειώσεις κατά 50 % και 43 %, αντίστοιχα), ανταποκρινόμενοι τόσο στις υψηλότερες τιμές όσο και στα μέτρα πολιτικής που ενθαρρύνουν τη μείωση της ζήτησης. Η ΕΕ συνέχισε να στηρίζει τις επενδύσεις ενεργειακής απόδοσης και έλαβε σημαντικά πρόσθετα μέτρα στον τομέα αυτόν με την αναδιατύπωση της οδηγίας για την ενεργειακή απόδοση.

Το τέλος της μακράς πτωτικής τάσης των επιδοτήσεων στον τομέα της ενέργειας δικαιολογούνταν από την προτεραιότητα της προστασίας των καταναλωτών της ΕΕ από τους κλυδωνισμούς των λογαριασμών ενέργειας. Ωστόσο, εάν τα προσωρινά μέτρα παραταθούν μεσοπρόθεσμα, αυτό μπορεί να έχει μακροχρόνιο αρνητικό αντίκτυπο λόγω της μείωσης των κινήτρων της αγοράς για επενδύσεις στην ενεργειακή απόδοση και την ανανεώσιμη ενέργεια, συμπεριλαμβανομένων των λύσεων καθαρής θέρμανσης, όπως οι αντλίες θερμότητας.

Η ΕΕ έχει ξεκινήσει αποφασιστικά την ενεργειακή μετάβαση για την επίτευξη κλιματικής ουδετερότητας έως το 2050. Η εξοικονόμηση ενέργειας και η μειωμένη εξάρτηση από τα ορυκτά καύσιμα στους τομείς των οικιστικών κτιρίων, της ενέργειας, των μεταφορών και της βιομηχανίας αναμένεται να βοηθήσουν την ΕΕ με διάφορους τρόπους: i) μείωση των εισαγωγών ορυκτών καυσίμων· ii) επιτάχυνση της μετάβασης σε καθαρές μορφές ενέργειας· και iii) βελτίωση της ασφάλειας του ενεργειακού εφοδιασμού της ΕΕ. Ως εκ τούτου, η ενεργειακή μετάβαση θα πρέπει να οδηγήσει σε μείωση των επιδοτήσεων ορυκτών καυσίμων και σε σημαντικό αναπροσανατολισμό της στήριξης μέσω επιδοτήσεων προς τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και την ενεργειακή απόδοση.

Παρότι η κατάσταση στις παγκόσμιες και ευρωπαϊκές αγορές ενέργειας έχει σταθεροποιηθεί σε σύγκριση με τη χειρότερη εποχή της ενεργειακής κρίσης το 2022, οι τιμές ορισμένων καυσίμων (όπως το φυσικό αέριο) ενδέχεται να παραμείνουν ασταθείς και σε σχετικά υψηλά επίπεδα για ορισμένα έτη σε σύγκριση με τα προ κρίσης επίπεδα. Αυτό, σε συνδυασμό με την αντικατάσταση των τεχνολογιών ορυκτών καυσίμων από πιο βιώσιμες λύσεις, αναμένεται να οδηγήσει σε σημαντική μείωση της κατανάλωσης ορυκτών καυσίμων (και των επιδοτήσεων τους) μεσοπρόθεσμα. Ζητήματα πολιτικής σχετικά με την οικονομική προσιτότητα μπορούν να δικαιολογήσουν προσωρινά μέτρα για τη στήριξη των νοικοκυριών

²⁴ Σύγκριση της κατανάλωσης αερίου κατά την περίοδο Αυγούστου 2022 – Ιουνίου 2023 με τον μέσο όρο των 5 ετών.

και της βιομηχανίας. Ωστόσο, μακροπρόθεσμα, η ενεργειακή μετάβαση θα δώσει τη δυνατότητα στις τεχνολογίες ενεργειακής απόδοσης και ανανεώσιμων πηγών ενέργειας να ανακατευθύνουν όλο και περισσότερο τη στήριξη από τις περιβαλλοντικά επιζήμιες επιδοτήσεις ορυκτών καυσίμων προς άλλες μορφές στήριξης.